

ΟΜΑΔΑ ΠΡΩΤΗ

ΘΕΜΑ Α1

Να γράψετε στο τετράδιό σας τα γράμματα της στήλης Α και δίπλα στο καθένα από αυτά τον αριθμό της πρότασης από τη στήλη Β που αντιστοιχεί σωστά.

Στήλη Α	Στήλη Β
α. Ναπαίοι	1. Δημήτριος Βούλγαρης
β. Πεδινοί	2. Θεόδωρος Δηλιγιάννης
γ. Εθνικόν Κομιτάτον	3. Το συνταγματικό δικαίωμα του «συνέρχεσθαι και συνεταιρίζεσθαι»
δ. Βασιλευόμενη Δημοκρατία	4. Επαμεινώνδας Δεληγιώργης
ε. Συνταγματική μοναρχία	5. Ρωσικό κόμμα
στ. Συγκρότηση κομματικών μηχανισμών	6. Σύνταγμα του 1864
ζ. Κράτος κοινωνικής αλληλεγγύης	7. Σύνταγμα του 1844

Μονάδες 13

ΘΕΜΑ Α2

Να δώσετε το περιεχόμενο των ακόλουθων ιστορικών όρων:

- Αρχή της δεδηλωμένης
- Κοινοβουλευτική ομάδα των Ιαπώνων

- Στρατιωτικός Σύνδεσμος

Μονάδες 12

ΘΕΜΑ Β1

Ποιες ήταν οι συνέπειες για την πολιτική ζωή της χώρας μας από την ψήφιση του συντάγματος του 1844;

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ Β2

Β. 2. 1. Ποια ήταν τα χαρακτηριστικά των πολιτικών της Νέας Γενιάς;

Μονάδες 07

Β. 2. 2. Να περιγράψετε τον τρόπο εκλογής των βουλευτών και να προσδιορίσετε την κοινωνική τους προέλευση.

Μονάδες 08

ΟΜΑΔΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

ΘΕΜΑ Γ1

«Απέναντι στο εκσυγχρονιστικό κράτος του Χ. Τρικούπη αντιπαρατίθεται το κράτος κοινωνικής αλληλεγγύης του Θ. Δηλιγιάννη».

Λαμβάνοντας υπόψη τα χωρία των παρακάτω κειμένων και αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις, να σχολιάσετε την παραπάνω άποψη.

Μονάδες 25

ΠΗΓΗ 1

Στην ουσία, ο Τρικούπης εκπροσωπούσε τον εξευρωπαϊσμό της πολιτικής ζωής, ενώ ο Δηλιγιάννης την παραδοσιακή λειτουργία της. Ο Τρικούπης πίστευε ότι το κράτος χρειαζόταν πολιτική και οικονομική ανόρθωση, πριν γίνει λόγος για εμπλοκή σε αλυτρωτικές περιπέτειες. Γι' αυτό και επεδίωξε να καταστήσει τη χώρα διεθνώς αξιόπιστη, να ενθαρρύνει την έναρξη της εκβιομηχάνισης, να βελτιώσει τις επικοινωνίες με την κατασκευή σιδηροδρόμων και την διάνοιξη του Ισθμού της Κορίνθου, και να εκσυγχρονίσει το στρατό και το ναυτικό. Ωστόσο, ένα τέτοιο πρόγραμμα ήταν δαπανηρό και συνεπαγόταν αυξημένη φορολογία. Αυτό πρόσφερε εύκολο στόχο στο δημοφιλή και δημαγωγό Δηλιγιάννη, ο οποίος δεν είχε πρόβλημα να δηλώνει ότι ήταν αντίθετος προς οτιδήποτε υποστήριζε ο Τρικούπης. Η επιδεικτική λαϊκιστική ρητορεία του Δηλιγιάννη και η φλογερή προάσπιση μιας «Μεγαλύτερης Ελλάδας», χωρίς αμφιβολία εξέφραζε πιο πιστά τους ενθουσιασμούς και τους μύχιους πόθους του απλού πολίτη από τα αυστηρά μεταρρυθμιστικά προγράμματα του Τρικούπη. Οι παράτολμες όμως πολιτικές επιλογές του Δηλιγιάννη, στις περιόδους που ήταν στην εξουσία, δεν μπορούσαν παρά να θέσουν σε δοκιμασία την ήδη εξασθενημένη οικονομία, όπως συνέβη με τη θνησιγενή κινητοποίηση στη διάρκεια της βουλγαρικής κρίσης του 1885, η οποία κατέληξε στον αποκλεισμό της Ελλάδας από τις Μεγάλες Δυνάμεις. Επιπλέον, η φιλοπολεμική του πολιτική έμελλε να καταλήξει σε ήττα το 1897, στη διάρκεια του καταστροφικού πολέμου των τριάντα ημερών με την Τουρκία.

R. Clogg, Συνοπτική Ιστορία της Ελλάδας 1770-1990,
εκδ. Ιστορητής, Αθήνα 1995, σσ. 71-72

ΠΗΓΗ 2

Οι φόροι που είχε αναγκασθεί να επιβάλει ο Τρικούπης, καθώς και τα δάνεια που είχε συνάψει για να φέρει σε πέρας το μεγάλο έργο του, είχαν προκαλέσει τη δυσφορία ενός μεγάλου μέρους του λαού. Τη δυσφορία αυτή τη καλλιέργησε με δημαγωγικό τρόπο η αντιπολίτευση που του κόλλησε και το επίθετο «φορομπήχτης». Έτσι ο αρχηγός της Θεόδωρος Δηλιγιάννης, ανταποκρινόμενος στις επιθυμίες του λαού και υποσχόμενος να κυβερνήσει χωρίς την επιβολή νέων φόρων και χωρίς τη σύναψη νέων δανείων, κατορθώνει να τον ανατρέψει στις 7 Απριλίου 1885.

Απ. Βακαλόπουλου, Νέα Ελληνική Ιστορία 1204-1985,
εκδ. Βάνιας, Θεσσαλονίκη 1991, σ. 310

ΘΕΜΑ Δ1

Λαμβάνοντας υπόψη το χωρίο του παρακάτω κειμένου και αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις, να παρουσιάσετε τα αίτια της κατακραυγής που αποτέλεσε τη βάση του κινήματος των στρατιωτικών στο Γουδί.

Μονάδες 25

Η επαναστατικότητα των κατώτερων τάξεων

Στον αγροτικό τομέα η δυσaráσκεια των κατωτέρων τάξεων ήταν έκδηλη ήδη από την δεκαετία του 1890. Οι φόροι, το σταφιδικό πρόβλημα και τα άλλα προαιώνια προβλήματα των αγροτών είχαν ξεσηκώσει μόνιμη αναταραχή στην ύπαιθρο. Γύρω στα 1900 αναρχο-σοσιαλιστικές κινήσεις είχαν μια κάποια επιτυχία ανάμεσα στον αγροτικό πληθυσμό της Πελοποννήσου. Ένοπλες διαδηλώσεις οργανώθηκαν από σταφιδοπαραγωγούς σε όλη τη διάρκεια πριν από το κίνημα και οι περισσότερες διαλύθηκαν βίαια από την αστυνομία και το στρατό. Ένα δικαιότερο φορολογικό σύστημα ήταν το πρώτο και βασικό αίτημα μιας κάπως οπερετικής εξέγερσης στη Σπάρτη το 1909, υπό την αρχηγία του πρώην ταγματάρχη Φικιώρη.

Η αναταραχή στην ύπαιθρο δημιούργησε έτσι ένα ενθαρρυντικό περιβάλλον για τις επαναστατικές τάσεις των αστικών κατωτέρων τάξεων. Την κοινωνική αναταραχή στην Αθήνα τροφοδοτούσαν η δραστηριοποίηση των μικροαστικών σωματείων, οι αυξημένες πιέσεις από τα προβλήματα της μετανάστευσης, οι κινητοποιήσεις των φοιτητών, η αρθρογραφία του Τύπου.

Η μετανάστευση υπήρξε σημαντικός κοινωνικός καταλύτης. Η συρροή αγροτικών πληθυσμών στην πρωτεύουσα δημιουργούσε προβλήματα απασχόλησης, ακρίβειας, χαμηλού επιπέδου διαβίωσης. Απότοκος του σταφιδικού, η αυξημένη εσωτερική μετανάστευση δεν έβρισκε πάντοτε διεξόδους στην εξωτερική. Οι πύλες της Νέας Υόρκης ήταν κλειστές για όσα χρόνια κρατούσε η μεγάλη παγκόσμια κρίση. Οι μετανάστες που έφευγαν από την Ελλάδα κάθε χρόνο ήταν λιγότεροι από χίλιοι πριν από το τέλος του αιώνα, δέκα χιλιάδες ως το 1905 και περισσότεροι από τριάντα μεταξύ 1905 και 1910.

Το Πανεπιστήμιο, με τις εκατοντάδες των αγροτοπαίδων φοιτητών, ήταν ένα εν δυνάμει φυτώριο αναταραχής. Βέβαια οι φοιτητές ήταν τότε στην πλειοψηφία τους μάλλον συντηρητικοί, όπως τουλάχιστον φαίνεται από τη στάση τους στα Ευαγγελικά. Αλλ' αυτό δεν απέκλειε τις ανησυχίες, έστω και αν εκφράζονταν μάλλον προς τη διεκδίκηση δυνατοτήτων κοινωνικής ανόδου παρά προς την κατεύθυνση της καθολικής ανατροπής. Οι εσωτερικές αυτές αντιφάσεις εκδηλώθηκαν και στη στάση των φοιτητών στην εξέγερση του 1909. Μια εβδομάδα πριν από το κίνημα υπέβαλαν στα ανάκτορα μια δήλωση που ζητούσε βασιλική επέμβαση ώστε να παταχθούν η ανικανότητα και η διαφθορά των κομμάτων. Το πομπώδες αυτό κείμενο, με όλες τις αντιφάσεις του, παρουσιάζει αρκετά ριζοσπαστικά και λαϊκιστικά χαρακτηριστικά. Ζητώντας από τον βασιλιά, σε εξεζητημένη αρχαϊζουσα, να χρησιμοποιήσει τον γρόνθον του εναντίον των πολιτικών, μιλάει για μετανάστευση και φυματίωση, πείνα και φόρους, πουθενά, όμως, για φιλελεύθερες αστικές ιδέες.

Η αρθρογραφία των εφημερίδων αυτή την περίοδο είναι επίσης διαφωτιστική. Ο «Χρόνος» και η «Ακρόπολις» ήταν οι πιο κραυγαλέες -και οι δύο με καθαρά λαϊκιστική και συχνά αντι-αστική στάση. Ο «Χρόνος» έγινε ένα είδος ημειπίσημης εφημερίδας του Στρατού και πολλά από τα κείμενά του ήταν γραμμένα από τον ίδιο τον γενικό γραμματέα του Συνδέσμου, τον Λοιδωρίκη. Στην «Ακρόπολη» ο Γαβριηλίδης δημοσίευσε τακτικά τα εμπρηστικά άρθρα του, με τα οποία ζητούσε μια «ειρηνική επανάσταση». Στις προτάσεις του περιλαμβάνονταν η επιβολή φόρου εισοδήματος και η μείωση δασμών. Οι δύο εφημερίδες οργάνωσαν τον Ιούνιο και Ιούλιο 1909 «δημοψηφίσματα» μεταξύ των αναγνωστών τους, τα οποία φαίνεται ότι είχαν καλή ανταπόκριση.

Μέσα σε ένα τέτοιο κλίμα δεν είναι λοιπόν περίεργο που η συνωμοτική ομάδα των υπαξιωματικών είχε αποφασίσει, πριν από το κίνημα, να δημιουργήσει πολιτικές οργανώσεις βάσης στις λαϊκές συνοικίες της Αθήνας. Η προσπάθεια ξεκίνησε καθυστερημένα και δεν οργανώθηκε καλά, αλλιώς τα γεγονότα του 1909 ίσως να προσανατολίζονταν προς ριζοσπαστικότερες εξελίξεις.

Αυτά ήταν, συμπερασματικά, τα κοινωνικο-οικονομικά αίτια της λαϊκής κατακραυγής κι έτσι εκδηλώνονταν. Τον σκληρό πυρήνα των επιδόξων επαναστατών σχημάτιζαν οι μικροαστοί, κυνηγημένοι από τους φόβους και την ανασφάλεια, και οι εργάτες, θύματα της πιο ανεξέλεγκτης εκμετάλλευσης. Στον περίγυρό του σάλεuan οι εξαθλιωμένες μάζες των μεταναστών που περίμεναν στην Αθήνα την ημέρα της

αναχώρησής τους. Στους μήνες ή στα χρόνια που περνούσαν ανάμεσα στον ερχομό τους στην Αθήνα και το ξενιτεμό τους, οι επίδοξοι μετανάστες έχυναν το φαρμάκι τους στο ήδη δηλητηριασμένο κοινωνικό κλίμα της πρωτεύουσας και ήταν οι εύκολοι σύμμαχοι των μικροαστών και των εργατών. Τα οικονομικά αίτια της αγανάκτησης και της επιθετικότητας όλων αυτών των ανθρώπων δημιούργησαν έτσι την κοινωνική βάση για τον διστακτικό λαϊκισμό των στρατιωτικών.

Γ. Δερτιλή, Κοινωνικός μετασχηματισμός και στρατιωτική
εισβολή (1880-1909), σσ. 200-202

Κούζας Ιωάννης